

AZERBAJCANLI ŞAİR, YAZAR VELİ HRAMÇAYLI*

Osman MERT**

Azerbaycan'ında kanla zulümle yönetimi ellerine geçiren Bolşevikler'e karşı direnen ailelerden biri de Hramçaylı ailesidir. Aralarında Hramçaylı ailesinin ileri gelenlerinin de bulunduğu binlerce Azerbaycan Türkü, 1947 yılının mart ayında Sibiryaya sürgüne gönderilir. Aç susuz; son derece ağır şartlarda gerçekleştirilen ve aylarca süren zor yolculuğa dayanamayıp hayatını kaybedenler olur. Bu yolculuktan kurtulanlar arasında Hramçaylı Ali Bey, eşi Şahı Hanım ile çocukları Samet, Seyyad ve Elbrus da vardır. Hramçaylı ailesi Sibiryada büyük sıkıntılar çeker. Burada adeta göz hapsindedirler. Sibiryaya yıllarında ailenin iki çocuğu daha olur. Bunlardan ilki, (şair) Eldar; ikincisi ise, (1956 yılında dünyaya gelen) Veli Hramçaylı'dır.

Veli Hramçaylı'nın dünyaya gelişi, aileye mutluluğu, saadeti ve özgürlüğü de beraberinde getirir. Zira 1956 yılında Sibiryaya sürgün edilen bazı aileler için af çıkar ve Hramçaylı ailesi tekrar Azerbaycan'daki baba ocağına (Kazak'ın Şihli Köyü'ne) geri döner.

Veli Hramçaylı'nın ailesi, bölgede çok tanınmış olduğundan Sibiryaya dönüşünde büyük törenlerle karşılanır. Zira Veli Hramçaylı'nın dedesi Sa'di Bey ve onun kardeşi Emirasan, Bolşevikler'e karşı Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadele edenlerdendir. Hramçaylı'nın annesinin babası ise, (Samet Vurgun'un yetişmesinde ve tanınmasında da önemli rol oynayan) Kazak bölgesinin tanınmış şairlerinden Şerif Şikeste'dir. Şerif Şikeste ve eşi de Bolşevikler'e karşı geldiklerinden 1937 yılında Ruslar tarafından kurşunlanarak şehit edilmişlerdir.

Veli Hramçaylı, ilkokula Kazak'ın Şihli köyünde başlar ve ilk şiirini burada kaleme alır. Orta öğretimde de şiir yazmaya devam eder. Yüksek öğrenim için geldiği Bakü'de bir yandan Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde öğrenimine devam ederken; diğer yandan buradaki edebî faaliyetleri yakından takip etme imkânını bulur. Dolu dolu geçen dört yılın ardından Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nden başarıyla mezun olur. Mezuniyetin hemen ardından bir süre Celil Memmedguluzade Mützesi'nde görev yapar. Sonra (1985 yılında) "Azerbaycan

* Veli Hramçaylı'yı ve eserlerini Değerli Hocalarım Babek Osmanoğlu Kurbanov ve Cengiz Alyılmaz vasıtasıyla tanıma imkânı buldum. Teşvik ve yardımlarından dolayı değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

** Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Tebieti" dergisinde çalışmaya başlar. Hramçaylı, hâlâ Azerbaycan Tebieti" dergisi ve redaktörlüğünü yaptığı "Ocak" gazetesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Veli Hramçaylı, bir kız bir de erkek olmak üzere iki çocuk babasıdır.

Şiirlerinde ferdi duygulardan ziyade sosyal ve siyasî konuları, Azerbaycan halkının acılarını, Türk dünyasının ortak değerlerini konu edinen Hramçaylı'nın "Duygularım Bir Zemidir, (Bakü, 1989)", "Bir Dervişem Yér Üzünde, (Bakü, 1994)", "Derviş Veli Halk Aşığı, (Bakü, 1996)" adlarını taşıyan üç şiir kitabı bulunmaktadır. Hramçaylı'nın birçok şiiri de "Ulduz", "Azerbaycan", Edebiyyet ve İncesenet" gibi dergiler başta olmak üzere "Ocak" "Azerbaycan Gençleri" vd. gazetelerde yayımlanmaya devam etmektedir.

Veli Hramçaylı, şiir yazmaya her ne kadar erken yaşlarda başlamışsa da, faaliyetleri ve şiirlerinin içeriği mevcut düzene aykırı olduğu için, ilk şiir kitabı o, otuz üç yaşında iken yayımlanır. Ancak Hramçaylı, o zamana kadar farklı gazete ve dergilerde yayımlanan şiirleriyle zaten Azerbaycan halkının gönlünde yerini çoktan almıştır.

Veli Hramçaylı, "Bir Dervişem Yér Üzünde" kitabında "Müellifden" başlığı altında, şairliği ve şiirleri hakkında: *Ben hiç bir zaman şair olmak istemedim. Böyle bir iddiam da bugün olmadığı gibi, geçmişte de olmadı. Bu durum tamamen talihin bir oyunudur. Yoksa benim şairlikle ne işim olabilir? Şairlik tamamen benim iradem dışında gelişen bir şey. Bu şiirleri yazan ben değilim. Onları bana yazdıran benim kontrolümde olmayan ilahî bir güç var. Halkımın sorunları üzerinde yoğunlaştığımda bu güç devreye giriyor ve söz konusu şiirler ortaya çıkıyor. Burada ben sadece bir vasıtayım diyerek tevazu gösterir ve başarısının kendisinden değil, Yaratıcısı'ndan kaynaklandığını belirtir. Şair vatanın bağımsızlığı, halkının mutluluğu için "ya gazi, ya şehid, ya da derviş olan kişidir" diyerek şairin toplum içindeki yerini ve rolünü ortaya koyan Hramçaylı, kırk yaşından sonra "Bir Dervişem Yér Üzünde" şiiriyle dervişliğini ilan eder. Onun şiirlerinde Hakanî'nin isyankârlığını, Samet Vurgun'unun akıcılığını, Yunus Emre'nin felsefesini bulmak mümkündür. Gönül erbabı, Türk dünyası sevdalısı, gazeteci, şair, yazar Veli Hramçaylı'nın eserlerinin ülkemizde de tanınıp okunması en büyük arzumuzdur:*

BİR DERViŞEM YÉR ÜZÜNDE

Sél su tek¹ boşalıb dolan,
Yaş quruyub bu gözümde.
Bu yollara yoldaş olan
Bir dervişem yér üzünde².

¹tek: gibi

² yer üzü: yer yüzü

Yolum çoh uzaqdı paşam,
Ayağına qem³ dolaşan,
Dere kéçib⁴ dağlar aşan,
Bir dervişam yér üzünde.

Yurdun qemiyle yüklenen,
Éle⁵ bu yükle teklenen,
Üç teli sazda köklenen,
Bir dervişam yér üzünde.

Sazam, sözem, déyişmeyem⁶,
Amalında⁷ déyişmeyen,
Bu dünyaya uyuşmayan,
Bir dervişam yér üzünde.

Éh, ne déyim béle⁸ ömre,
Yanıb, yanıb, dönüb kömre,
Gözün aydın Yunis İmre,
Bir dervişam yér üzünde.

AH ZAVALLI MEMLEKET, AH ZAVALLI MİLLETİM

Yağların⁹ elinde esir qalan dağları,
Çemeni gül bitirmez, solub bağça bağları,
Anaların köksünde çarpaz sine dağları,
Ah zavallı memleket, ah zavallı milletim.

³qem: gam

⁴keç-: geç-

⁵éle: o şekilde

⁶déyiş- değış-

⁷amal: arzu, maksat, dilek

⁸béle: böyle

⁹yağı: düşman

Haqq¹⁰ üzülüb, nazilib¹¹ ancaq hele sınmayıb¹²,
Vezifede kəf çeken¹³ bunu hele qanmayıb¹⁴,
Halına da bir defe birce¹⁵ gile¹⁶ yanmayıb.
Ah zavallı memleket, ah zavallı milletim.

...
Senin varın, dövlətin özge¹⁷ əllər oldu,
Üstündə daim¹⁸ esən qara yəllər oldu,
Senin qara qızılın qara əllər oldu,
Ah zavallı memleket, ah zavallı milletim.

Bir budaqdan ayrılıb haçalandın¹⁹ nəçə²⁰ yol,
Soy kökündən ayrılıb parçalandın nəçə yol,
Cır²¹ köklərə gör nəçə sen calandın²² nəçə yol,
Ah zavallı memleket, ah zavallı milletim.

¹⁰Haqq: Allah

¹¹nazil-: incel-

¹²sın-: kırıq-

¹³kəf çək-: neşelen-, zevk al-

¹⁴qan-: kan-

¹⁵birce: yyalımızca, bir tek

¹⁶gile: tane, damla

¹⁷özge: başqa, digər, gayrı

¹⁸daim: daima

¹⁹haçalan-: çatalan-; bölün-

²⁰nəçə: çox, birçok

²¹cır: tabiatda kendi kendine yetişən ağaç

²²calan- : aşı yapıl-

**ÜREYİM²³ GÖYNEYİR²⁴,
DEDE ELESGER**

Bu keder qəlbimi²⁵ didir dağıdır.
Hissimin, duyğumun, kövrek²⁶ çağıdır.
Qebrine²⁷ el vuran alçaq yağdı.
Üreyim göyneyir, Dede Elesger,
Mezarın dağılıb ulu Göyçede...

O Göyçede bir kimsene qalmadı,
Kim déyer ki, bize olan olmadı,
Azerbaycan héy bölünən olmadı;
Üreyim göyneyir, Dede Elesger,
Mezarın dağılıb ulu Göyçede...

Terih boyu soyumuzdan silindik,
Haqq yolunda biz günahkar bilindik.
İller²⁸ boyu içimizden bölündük,
Üreyim göyneyir, Dede Elesger,
Mezarın dağılıb ulu Göyçede...

Çeke bilmez gözüm yaşı bu dağı,
Qala bilmez ne qarası, ne ağı.
Qismet olmaz ya da élin bulağı²⁹,
Üreyim göyneyir, Dede Elesger,
Mezarın dağılıb ulu Göyçede...

²³ürek: kalp

²⁴göyne-: yan-

²⁵qəlb: kalp

²⁶kövrek: gevrek

²⁷qebr: kabir, mezar

²⁸il: yıl

²⁹bulaq: pınar

AY DÜNYA, AY DÜNYA

Bu dağdı söyle mənə³⁰
Çekdin ay dünya, ay dünya.
Ezrayı tek³¹ bu sineme
Çekdin ay dünya, ay dünya.

Bir beht³² vérdin qarasını,
Héy göynetdin yarasını,
Bu gözümün qarasını³³,
Tökdün ay dünya, ay dünya.

Lal³⁴ éyledin néce dinim,
Çetin bir de mən sévinim,
Bu canımda qəm évini,
Tikdin ay dünya, ay dünya.

Yaz étmedin qış ömrümü,
Qurutmadın yaş ömrümü,
Mısra-mısra daş ömrümü,
Sökdün ay dünya, ay dünya

³⁰men: ben

³¹tek: gibi

³²beht: baht

³³gözün qarasını tök-: ağla-

³⁴lal: dilsiz, konuşamayan

AY DAĞLAR

Hanı indi³⁵ senli günüm,
Günüm ay dağlar, dağlar.
O qovğalı³⁶ çenli³⁷ günüm,
Günüm ay dağlar, dağlar.

Döneydim bir gün daşına,
Hem daşının göz yaşına.
Dolanım, dönüm başına,
Döntüm, ay dağlar, dağlar.

Gün var - ömrüden de baha³⁸,
Ümid qalmayıb sabaha.
Düşmez sene yönüm daha,
Yönüm, ay dağlar, dağlar.

Gün görmedi ömrüm, günüm,
Odunda³⁹ alışım⁴⁰, sönüm.
İtib, batıb sesim, ünüm⁴¹,
Ünüm, ay dağlar, dağlar.

³⁵indi: şimdi

³⁶qovğalı: kavgalı

³⁷çenli: sisli

³⁸baha(lı): değerli

³⁹od: ateş

⁴⁰alış-: yan-

⁴¹ün: ses

SÉVGİ

Bir quş olub uçammadım,
Sinemde çağlayan sévgi.
Bir kimseye açammadım.
Sinemde dağlayan sévgi.

Budağına qonammadım,
Uçaq kimi qanammadım,
Hesretini danammadım,
Yolumu bağliyan sévgi.

Men qarşına néce gelim,
Ellerine çatmaz⁴² elim,
Géceleri dilim-dilim,
Sinemi doğruyan sévgi.

Her çiçeyi üzemedim⁴³,
Kirpiyine düzemedim,
Bu ağrıya dözemedim⁴⁴,
Sinemde ağrıyan sévgi.

Könlüm yükünü yükleyib,
Bir hezin⁴⁵ neğme kökleyib,
Sinemde éle kükreyib,
Gözümde ağlayan sévgi.

KAYNAKÇA:

- ALTAYLI, Seyfettin, Azərbaycan Türkçesi Sözlüğü I, II, İstanbul, 1994.
HRAMÇAYLI, Veli, Duyğularım Bir Zemidir, Bakü, 1989.
HRAMÇAYLI, Veli, Bir Dervişem Yér Üztünde, Bakü, 1994.
HRAMÇAYLI, Veli, Derviş Veli Halk Aşığı, Bakü, 1996.
HRAMÇAYLI, Veli, Ocaq gazetesi, 16 Ocak 1999, s.4.
İSAQOĞLU, Vaqif, Veli Hramçaylının Poeziyası, Bakü, 1998.

⁴²çat-: kavuş-, birleş-

⁴³üz-: kopar-

⁴⁴döz-: tahammül et-

⁴⁵hezin: hazin, hüznünlü